

Saksankielinen suomen kielen oppikirja

Finnische Sprachlehre von ROBERT ENGLUND, Oberstudienrat am schwedischen Normallyceum in Helsingfors. Deutsche Bearbeitung von WERNER WOLF, ordentlicher Professor an der Åbo Akademi, Åbo. Heidelberg 1953. 274 s.

Nykyinen Helsingin ruotsalaisen normaalityönsä yliopettaja Robert Englund julkaisi 1942 ruotsalaisille tarkoitettun suomen kielen oppikirjan nimeltä Finsk språklära; nyt siitä on Åbo Akademin professorin Werner Wolfin sovittamana ilmestynyt saksalainen laitos.

Teos kuuluu Julius Groosin Heidelbergissä julkaisemaan, Gaspey-Otto-Sauerin metodin mukaiseen oppikirjasarjaan, joka pyrkii välittämään melko laajan kielentuntemuksen vuorotellen annettujen kielipiillisten ohjeiden, sanaluetteloiden, harjoitusten, käännöstehtävien ja lukukappaleiden avulla. Erityistä huomiota kiinnitetään puhekieleen. Eteneminen ei ole kielipiillis-systemaattista, vaan pedagogis-käytännöllistä.

Aluksi on johdanto, jossa luodaan katsaus kieleemme historiaan — germaanisiin lainoihin tullaan siinä esitänneksi myös *kansa* (: Hansa) ja *kala* (: Wal) — ja äänneoppiin. Suomalaiselle on tämän äänneopin lukeminen hyvin valaisevaa. Esim. diftongeistamme sanotaan, että *i-*, *u-* ja *y-*loppuiset ovat painotukseltaan aleneviä, sonanttina alkukomponentti, mutta *ie*, *uo* ja *yö* kohoavia, sonanttina jälkikomponentti. Tämä jälkimmäinenhän on vastoin meidän omaa käsitystämme, mutta kuvaa epäilemättä sitä vaikutelmaa, jonka saksan puhuja näistä diftongeista saa.

Lisäksi tähdenneetään erityisesti, että avotavun diftongin jälkikomponentti on pitkä: »*liemi* 'Suppe' (l. '*liee-mi*, mit dem Hauptdruck auf *e* wie in '*je*', *i* ist jedoch Vokal)». Tämä tietysti oudoksuttaa meikälaistä, jolle *lie-mi* on aivan toista kuin *liemi* — mutta ohjetta ei olekaan tarkoitettu suomalaisille, vaan saksalaisille: halutaan kuvata sitä, että suomen hölläliittymäinen pääpainollisen avotavun diftongi on kestoavokutelmataan paljon viipyvempi kuin saksan lujaliittymäinen diftongi esim. sanassa *eitel*. — Eikö muuten ole varsin aiheeton muistuma ruotsalaisesta alkuteoksesta¹, kun s. 8 selitetään, että suomen diftongin jälkikomponentti aina on sävylytään sama kuin yksinäisvokaali, paitsi että *i* ääntyy *j*:nä: »*poika* 'Junge', (l. *pojka*, mit deutlicher Silbengrenze nach langem *jj*)?» Jos tällä halutaan sanoa, että *i-*loppuiset diftongimme ovat redusoitumattomina, olisi sama ollut sanottava *u-*loppuisistakin diftongeista. — Aivan oikea, vaikka suomalaiselle harvoin mieleen tuleva seikka on s. 15 mainittu »astevaihtelun» ulottuminen klusiiliin edelliseen konsonantiin: »*jalka* (l. '*jall-ka*): *jalat* (l. *jalat*)».

Oppikirja jakaantuu 30 »oppituntiin», joista 1—11 antavat kielipiillisen rungon, 12—20 täydentävät aukkoja ja loppujaksot esittävät »kir-

¹ Suomenruotsalainen tendenssi, varsin aiheettomalta vaikuttava, näkyy siinä, että saksalaisessa tekstissä aina käytetään paikannimien ruotsinkielisiä asuja: »*Nousiaisten kirkko die Kirche in Nousis*» (s. 186); *Karjaalta Hyvinkäälle* von Karis nach Hyvinge» (s. 187) »jotta lukija oppisi ruotsalaiset paikannimet, joiden tuntemus on Suomen kulttuurin, historian yms. parissa askartelevalla aivan välttämätön», kuten esipuheessa sanotaan. Siihen olisi riittänyt s. 255—256 oleva kaksikielinen paikannimiluettelo.

jakielen ja ylempään tyyliin ilmiöitä», päätteenä lyhyt esitys Kalevalan runomitasta ja kielestä. Jäsentelytavan osoitukseksi käännettäköön tähän alkuoppituntien otsikot: 1. Aktiivin indikatiivin preesens. 2. Yksikön nominatiivi, genetiivi, akkusatiivi ja partitiivi. Verbin kieltomuoto. 3. I infinitiivi ja imperatiivi. 4. Paikallissijat. 5. Astevaihtelu. 6. Monikon muodostus. 7. Pronominit I. Persoona-, possessiivi- ja refleksiivipronominit. 8. Pronominit II. Demonstratiivi- ja interrogatiivipronominit. 9. Monikon genetiivi ja partitiivi, abessiivi, komitatiivi ja instruktiivi. Yleiskatsaus nominin taivutustyypppeihin. 10. Aktiivin imperfekti, perfekti ja pluskvamperfekti. 11. Lukusanat. — Jo tämän valmistavan osan puitteissa ehditään antaa hyvin suuri määrä tietoa kielemme muotoopista.

Osoitukseksi siitä, miten hankalien sääntöjen turvin ulkomaalainen joutuu kieltämme opettelemaan, kun häneltä puuttuu kielihistorian antama apu, lainattakoon tähän esitys vokaaliloppuisen (ei *e*-loppuisen) nominin astevaihtelusta: »Wenn der Nominativ Sing. auf kurzen Vokal (ausgenommen *-e*, s.o.) ausgeht, hat der Nom. Sing. starkes, die übrigen Formen dagegen schwaches Stadium, mit Ausnahme des Partitivs, Essivs, Illativs Sing. und Plur. sowie des Komitativs (s. Lekt. 9) und des Ge-

nitivs Plur. (s. Lekt. 9), die dann starkes Stadium erhalten. (Gewisse Ausnahmen beim Gen. und Part. Plur, s. Lekt. 9, § 1, b.)» Eikö sittenkin olisi suurempi tie lähteä tavun avonaisuudesta ja umpinaisuudesta ja mainita erikseen, historiallisesti perustellen, ne suhteellisen harvat poikkeukset, jotka nykykielessä esiintyvät? Elimellinen järjestelmä on aina helpompi muistaa kuin koneellinen luettelo vailla mitään sisäistä yhteyttä. Muutenkin minusta tuntuu, että suomen kieli muoto-oppinsa ja lauseoppinsakin mutkikkuuden vuoksi varsin huonosti sopeutuu Gaspey-Otto-Sauerin metodilla esitettäväksi. Parhaitenkin muotoillut säännöt — ja kaikkein useimmat tämän teoksen säännöt ovat erittäin selviä — sekaantuvat helposti toivottoman hämähännittäväksi vyyhdeksi, kun niitä on ylen paljon ja ne seuraavat toisiaan ilman selvää järjestelmää. Ajattelen tässä likinnä otsikolla »Phrasenbildung» joka oppitunnin kohdalla annettua laajaa tietomäärää.

Jos opiskelija jaksaa omaksua kieliopillisen puolen, niin joka oppituntiin liittyvät harjoitukset ja lukukappaleet, enimmäkseen keskustelun muotoon sepitetyt, antavat hänelle oivallisen kuvan elävästä suomesta. Niiden kieli on hyvää, joustavaa ja luonnollista. Saksalaista kieliasua olen kuullut moittivan.

MATTI SADENIEMI